Suvi-Anne Siimes / PS

11.2.2019

Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta
tuV@eduskunta.fi

Asiantuntijapyyntönne 17.1.

VNS 5/2018 vp Valtioneuvoston tulevaisuusselonteon 2. osa Ratkaisuja työn murroksessa

Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta on pyytänyt minulta kirjallista asiantuntijalausuntoa asiassa VNS 5/2018 vp Valtioneuvoston tulevaisuusselonteon 2. osa Ratkaisuja työn murroksessa. Pyyntönä oli kiteyttää 1 - 3 tulevaisuuden haastetta tai näkökulmaa, joiden ymmärtämistä pidän Suomen tulevaisuuden kannalta keskeisenä, mutta joihin ei vielä liity merkittävää tai riittävää julkista keskustelua.

Esitän huomionani kunnioittaen seuraavaa:

- **Euroopan unionin nykyiseen oikeuteen ja erityisesti unionin toimivallan tulevaan kehitykseen liittyvät kysymykset** ovat mielestäni jääneet liian vähälle huomiolle työn murrokseen vastaamista sekä sosiaaliturvan uudistamista ja rahoittamista koskevassa keskustelussa. Niillä on kuitenkin olennainen merkitys selonteossa nyt esiin nostetun noin 20 vuoden mittaisen aikajänteen näkökulmasta sen osalta, millaisin keinoin työn murrokseen voidaan kestävästi vastata ja saada samalla aikaan myönteisiä vaikutuksia nimenomaan Suomessa.

Nyt käsillä olevat työn murroksen teemat ovat tärkeitä. Niistä keskustellaan selonteon 1.:n ja 2. osan teksteissäkin paljon myös kansainvälisen ulottuvuuden ja kansainvälisen tutkimus- ja muun kirjallisuuden kautta. Ratkaisuja etsitään kuitenkin edelleen hyvin tiukasti nimenomaan kansallisen viitekehyksen kautta. Julkisessa keskustelussa ei pohdita juurikaan sitä, miltä erilaiset sosiaaliturvan kehittämisen vaihtoehdot näyttävät vaikkapa työvoiman ja pääoman vapaan liikkuvuuden tai unionin jo nyt voimassa olevaan oikeuteen kuuluvan sosiaaliturvan koordinaatioasetuksen ja sitä koskevan oikeuskäytännön valossa.

Kansallista näkökulmaa sosiaaliturvan kehittämiseen voi perustella sillä, että niin sosiaaliturva kuin verotuskin ovat tällä hetkellä pääosin unionin jäsenmaiden omassa toimivallassa. Tämä ei kuitenkaan välttämättä ole pätevä lähtökohta 20 vuoden päähän ulottuvan tulevaisuuden tapauksessa.

Lisäksi sosiaaliturvan koordinaatioon ja työvoiman vapaaseen liikkuvuuteen liittyvät kysymykset ovat unionin voimassa olevaa oikeutta jo nyt. Mahdollisten uusien/uudenlaisten sosiaaliturvaetuuksien eksportoitavuus vaikuttaa osaltaan siihen, miten niiden avulla voitaisiin edistää haluttuja tavoitteita nimenomaan Suomessa. Työvoiman ja pääoman vapaa liikkuvuus asettavat puolestaan aitoja rajoitteita sille, miten eri etuuksien rahoituspohja kestää tulevaisuudessa. Siksi erilaisten rajat ylittävien vaikutusten pohtiminen olisi tarpeen myös tänään käytävässä keskustelussa kaukaisemmasta tulevaisuudesta.

Työn muutoksiin vastaamisessa pohditaan paljon työnantaja - työntekijä-suhteen murrosta ja siitä Suomen nykyisille työnantajan ja työntekijän maksuosuuksiin perustuville sosiaalivakuutuksen malleille aiheutuvia haasteita. Pohdinta on tärkeää, sillä murros on monin osin totta jo tämän päivän Suomessa. Vuosikymmenien päähän ulottuvassa pohdinnassa tulisi kuitenkin mielestäni miettiä kriittisesti myös sitä, missä määrin yksittäinen kansallisvaltiokaan kykenee enää yksin keräämään riittävästi verotuloja ja muita maksuja kestävän turvan rahoittamiseen myös tulevaisuudessa.

Etenkin oma kansallinen asumisperustainen sosiaaliturvamme on selvinnyt toistaiseksi varsin vähäisin vaurioin ja lisäkustannuksin tähänastisesta jäsenyydestämme Euroopan unionissa. Siksi sen kestävyyden varaan voi olla liiankin helppo laskea myös tulevaisuudessa. Kaukaisempi tulevaisuus ei kuitenkaan välttämättä noudata niitä säännönmukaisuuksia, jotka tunnemme menneisyydestä.

Ovatko edes nykyiset asumiseen perustuvat ja vahvasti valtion kulloistenkin verotulojen varassa lepäävät sosiaaliturvamallimme todellakin vedenpitävästi yhteensopivia myös kolmansista maista tulevan muuttoliikkeen lisääntymisen, nykyistä voimakkaamman unionin sisällä tapahtuvan työvoiman liikkuvuuden tai digitalisaation ja alustatalouden yritysten toimintaan ja globaaliin työnjakoon tuomien muutosten kanssa?

Jos eivät ole, työn murrokseen vastaamisen vaihtoehtoja tulisi etsiä nykyistä rohkeammin ja ennakkoluulottomammin myös erilaisten ansioon perustuvien, turvan kartuttamiseen osallistumista edellyttävien ehtojen ja niiden kautta tapahtuvan kollektiivisen riskinjaon maailmasta. Niitä koskeviin ajatuksiin voisi etsiä ajan myötä apua myös Euroopan unionin toiminnasta.

Ajatus tuntuu toki juuri nyt täydellisen epärealistiselta. Euroopan unioni voi kuitenkin halutessaan vaikuttaa pidemmän ajan kuluessa paljonkin siihen, missä määrin yksittäiset jäsenvaltiot kykenevät verottamaan ja sääntelemään kansainvälisiä yrityksiä ja niiden toimintaa kaukaisemmassa tulevaisuudessa.

Suomella on historiallisesti hyviä kokemuksia myös kattavan, ansioon perustuvan ja ainakin osittain rahastoidun sosiaalivakuuttamisen vaihtoehdoista erityisesti eläketurvan osalta. Näiden kokemusten tarkempi ja ennakkoluulottomampi analyysi voisi antaa osaltaan osviittaa siihen, millaisilla ehdoilla työn murrokseen vastaamisen vaihtoehtoja voitaisiin etsiä myös pelkän kansallisen verorahoituksen ja pelkkien markkinoiden varaan jättäytymisen välimaastosta.

Tällaisen välimaaston rakentamiseen olisi mielestäni hyvä kiinnittää huomiota myös Euroopan unionin tulevaisuutta ja siihen liittyvien toimivaltojen jakoa koskevissa pidemmän aikavälin pohdinnoissa.

Suvi-Anne Siimes
toimitusjohtaja

Työeläkevakuuttajat TELA ry